

Nutnost omezování hospodářského života životem právním • Svěbytná existence hospodářského a právního života • Asociace v hospodářském životě

Rudolf Steiner

Proto je správné to, co se právě mnoha teoreticky laděným duším současnosti jeví jako absurdita: státní, čistě právní, čistě politický život musí jistým způsobem omezovat hospodářský život, svými zákony působit proti němu, aby se mohl rozvíjet celkový život lidstva, který není životem pouze hospodářským, ani životem pouze právním, nýbrž je životem hospodářským, právním a duchovním - podobně jako v jednotlivém lidském organismu [...] funguje trávicí soustava do jisté míry poměrně samostatně, sama o sobě, a vedle sebe má rytmickou soustavu, tedy soustavu dýchání a srdce, a obě soustavy se ve svých pochodech v živoucím procesu omezují a vzájemně ohraničují. Je tedy nutné, aby ve skutečném sociálním organismu byly vedle sebe postaveny hospodářský život na jedné straně a v užším smyslu politický státní život na druhé straně, a k nim se s relativní samostatností musí přidružit duchovní život [...].

Podstatné totiž je, že hospodářský život v sobě má zcela jiné vnitřní síly než právní život, společně s kterým musí působit, aby mohl prospívat celkový život lidstva, a zase jiné síly než duchovní život. Kdybychom to, co je konkrétní a živé, chtěli převést do víceméně abstraktních forem (které však mohou tyto věci z jedné strany, třebaže jednostranně, učinit srozumitelnějšími), mohli bychom říci: V hospodářském životě, spočívajícím ve výrobě, oběhu a spotřebě zboží, záleží všechno na tom, aby docházelo k tvorbě hodnoty, která bude odpovídat životu. A tato tvorba hodnoty probíhá v podstatě tak, že má-li být sociální organismus zdravý, musí se hodnota tvořit pod vlivem takového impulzu, aby spotřeba toho, co si hospodářský organismus žádá pro sebe (ať už se to nazývá trhem nebo nějak jinak) a co připravuje ke spotřebě, aby tedy spotřeba zboží byla co nejúčelnější, co nejvýhodnější. Je-li sociální organismus zdravý, musí být zboží poskytováno spotřebě tak, aby ho bylo možné tím nejúčelnějším způsobem zcela spotřebovat, aby trvalo tak dlouho, jak je to účelné, respektive mohlo být spotřebováno tak rychle, jak je to účelné, aby však každopádně celý jeho obsah směřoval ke spotřebě.

Kdyby lidská pracovní síla byla plně zapražena do hospodářského života [...], naplnilo by se to, co tvrdí marxistický názor proletariátu, že samotná lidská pracovní síla je zbožím, a tak by tato pracovní síla musela v sociálním organismu svou hodnotu získávat jako zatížená zbožním charakterem, kdy by byla tím nejúčelnějším způsobem plně spotřebovávána. Hospodářský článek sociálního organismu v sobě také má, když se na něho blíže podíváme, tendenci člověka spotřebovávat, a kdyby se hospodářský článek sociálního organismu řídil jen svými vlastními zákony, byla by v tomto článku lidská pracovní síla spotřebovávána. [...]

To *[osvobození lidské pracovní síly od zbožního charakteru]* však nemůže nikdy nastat,

jestliže hospodářský proces probíhá podle svých zákonů a jestliže se z veškerého státního života udělá jedno jediné hospodářství, jak je ideálem mnoha moderních socialistů. Nemůže to nastat ani tehdy, chce-li někdo jednostranně nechat stát, aby byl sám hospodářem. Zdravý poměr nastane jenom tehdy, jestliže se hospodářský organismus ponechá, aby sám v sobě rozvinul svou relativní účinnost, jestliže se (jak se to děje i v přirozeném organickém životě) nějaký systém nechá relativně samostatně rozvíjet, aby plně utvořil síly, které v něm spočívají, pak to, co vznikne, omezí a napraví vedle se nacházející, relativně samostatný systém - tak jako se v přirozeném organismu jedna soustava plně rozvine, projeví i své vady, tyto vady jsou však ustavičně paralyzovány vedle se nacházející soustavou. Na tom je založena veškerá organická účinnost. A na tom musí být založeno i ozdravení sociálního organismu.

Opravdu mi nejde o to, jak definovat hospodářský organismus, jak definovat státní organismus, jak o nich smýšlet, nýbrž jde mi o to, že tyto dva články tu musí být vedle sebe a že jeden se musí rozvíjet poměrně samostatně, dokonce musí sám ze sebe rozvinout zárodek svých vad, a že ten druhý systém se musí rozvíjet vedle něj a musí paralyzovat to, co by se jinak v tom druhém systému projevilo jako škody; to musí být také podstatou živého sociálního organismu.

Jen když hospodářský útvar spravuje sám sebe, když sám sebe spravuje na základě svých vlastních podmínek, když právní, politický útvar spravuje sám sebe, opět na základě svých vlastních podmínek, které vyplývají z úpravy právních vztahů mezi lidmi, a když každý z těchto organismů samostatně sám sebe řídí, přičemž existují vedle sebe a navzájem na sebe působí - jen tehdy vzniká zdravý sociální život. Sociální otázku nelze vyřešit teorií, nelze ji vyřešit zákony, nýbrž lze ji vyřešit jen tím, že v živoucím životě jeden druh sil, totiž síly hospodářské, působí vedle druhých sil, sil státních, politických, v bezprostřední, svébytné existenci, že se oba druhy sil rozvíjejí vedle sebe a ve vzájemném prostupování, ovšem rozvíjejí se tak, že každý z nich existuje samostatně.

To je něco, co bylo na základě jisté historické nutnosti opomenuto. Neboť to, co se stalo, je samozřejmě nutné. Nechceme tu uvádět kritiku, nýbrž popis poměrů. Je to však něco, co musí v lidském pokroku v životě současnosti i nejbližší budoucnosti nutně nastat. Ukáže se, že kvůli ozdravení sociálního organismu bude hospodářský život životem asociativním a bude se členit tak, že se v zárodečné podobě [již teď] existující družstva, odbory atd. rozvinou do té míry, že se zbaví toho, co ještě převzaly z předsudku, podle něhož se všechno musí utvářet podle vzoru starého právního státu. Toho, co v těchto asociacích sloužících hospodářskému životu dosud žije ze státního života, se musí zbavit. Musí se z nich stát útvary sloužící čistě hospodářskému životu, takové útvary, které jsou založené na vztahu, jež si člověk musí v rámci hospodářského života vytvořit ať už k přírodní základně hospodářského života, nebo k nutnosti zhodnocovat tím či oním způsobem suroviny, uvádět zboží do oběhu, uvádět spotřebu do správného poměru k výrobě a obchodu atd.

Složitost lidského života dnes vyžaduje, aby se mezi lidmi vytvořil celý systém asociací a koalicí, které budou vymáhány přírodní základnou hospodářského života, takových asociací a koalicí, které budou v podstatě postaveny na porozumění zhodnocování přírodní základny a vedení zboží k účelné spotřebě. Právě tato složitost vyžaduje, aby se v této oblasti vytvořil celý systém asociací. Avšak tyto asociace se vytvoří ze spojení člověka s hospodářskými silami samotnými. Ukáže se, že nastane právě to, že ve skutečném

životě bude vždycky znovu docházet k tomu, že hospodářský život bude mít sklon člověka spotřebovávat.

Vedle hospodářského života musí stát politický život, který v protikladu k hospodářskému životu, jenž se musí zakládat na asociacích, musí být založený více na demokracii, neboť státní život obsahuje vztah člověka k člověku. Obsahuje všechno, na čemž mají všichni lidé stejným způsobem zájem. Jako je hospodářský život založen na hospodářské hodnotě statků, musí být státní život založen v podstatě na veřejném právu, majícím základ v zákonu, respektive zakládajícím zákon, který určuje vztah člověka mezi lidmi. A to, co se z hospodářského života vyvíjí, musí být v živém vzájemném působení omezováno. Náznaky tu jsou, prosadit se však musí zásadní sociální poznání. Bude nutné, aby se utvořilo to, co bude člověka především chránit, aby nebyl hospodářským životem, který je orientovaný na spotřebu, sám s ohledem na svou pracovní sílu spotřebováván.

Je-li tím podstatným v rámci hospodářského útvaru tvorba ceny, tvorba hodnoty, pak tím podstatným v životě politického státu je utváření konkrétního práva, konkrétního veřejného práva, které upravuje život člověka vedle člověka.

*R. Steiner: Die soziale Frage. GA 328. Přednáška z Curychu, 12. února 1919, str. 82nn.
pramyšlenkám viz Hlavní body sociální otázky, str. 60.*